

Árangursrík nálgun í starfsendurhæfingu og tengsl við starfsgetumat

Ása Dóra Konráðsdóttir
Sviðsstjóri Starfsendurhæfingar
VIRK

Yfirlit

- Skilgreiningar
- Um starfsgetumat
- Mikilvægir þættir í snemmbæru inngripi
- Mikilvægi þverfaglegrar sýnar og bio-psycho-social móðelsins
- Ný nálgun og næstu skref

Starfsgetumat - skilgreining

Starfsgetumat er **ferli** mats annars vegar og virkniaukandi aðgerða og/eða starfsendurhæfingar og meðferðar hins vegar

Starfsgetumat er **heildrænt mat** á möguleikum einstaklings út frá líkamlegum, andlegum og félagslegum forsendum **til að taka virkan þátt í atvinnulífinu**

Það metur **styrkleika og tækifæri** ásamt því að greina hindranir einstaklings m.t.t. atvinnuþátttöku

Hvað er starfsgeta?

Einstaklingur er með **fulla starfsgetu** ef hann hefur til að bera líkamlega, andlega og félagslega heilsu til að **sinna þeim verkefnum sem um ræðir** og ná þeim markmiðum sem fylgja umræddu starfi,

að því gefnu að starfsumhverfið sé ásættanlegt eða hægt er með aðlögun að gera það ásættanlegt

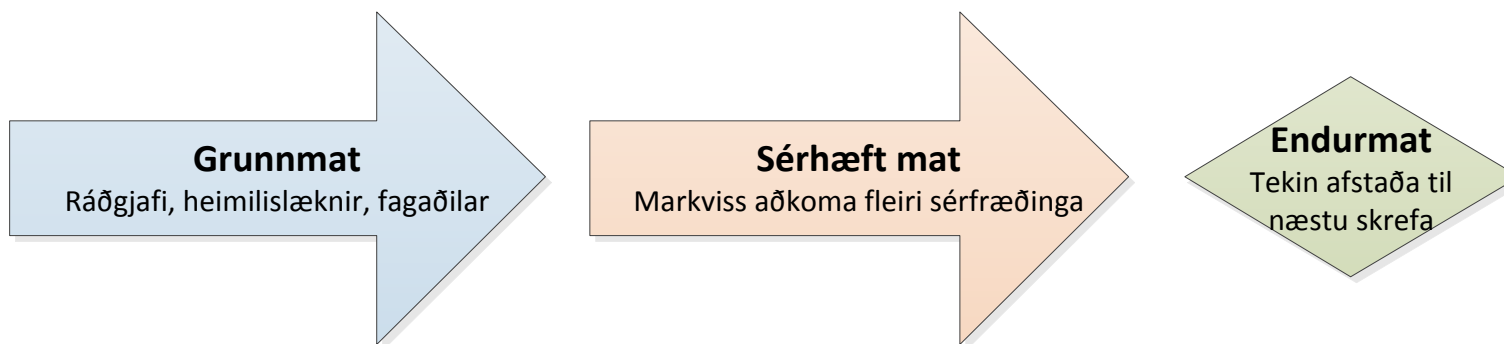
(Nordenfelt, 2008)

Að vera ekki í vinnu hefur áhrif á heilsu einstaklings

- Jafngildir því að reykja 10 pakka af sígarettum á dag (Ross, 1995)
- Sjálfsvígshætta hjá ungum karlmönnum sem hafa verið meira en 6 mánuði frá vinnu er 40x meiri (Wessely, 2004) og 16x meiri líkur á að einstaklingur fari á örorku (Lund et al, 2009)
- Minnkar lífslíkur meira en margir alvarlegir sjúkdómar (Waddell & Aylward, 2005)

Almennt um starfsgetumat

- Mat á stöðu og þróun yfir tíma
- Samræmd og markviss vinnubrögð og skráning, ICF miðað

- Íhlutun í starfsendurhæfingarferlinu eru mikilvægar upplýsingar inn í starfsgetumatið
- Mismunandi áherslur eftir stöðu einstaklingsins
- Tryggt að unnið sé með hindranir en samhliða því er byggt á styrkleikum einstaklingsins

Mikilvægir þættir í snemmbæru inngripi

Algeng heilsufarseinkenni -symptoms-

Bakverkur, höfuðverkur, þreyta og svefnvandamál

- Há tíðni hjá einstaklingum sem eru í vinnu
 - Oft huglægt, sjúkdómur eða færniskerðing ekki til staðar
 - Margþætt orsök, vinnan aðeins einn þáttur af mörgum
 - Flestir ná sér fljótt - þó oft viðvarandi og endurtekin
 - Flestir geta verið áfram í vinnu eða snúa fljótt aftur í vinnu

Aðeins 1% tilfella valda langtíma fjarveru

Mikilvægi þess að gera rétta hluti á réttum tíma af réttum aðilum!

- Hverjir
- Hvenær
- Hvað
- Hvernig

Nokkrar staðreyndir varðandi fjarvistir frá vinnu vegna veikinda

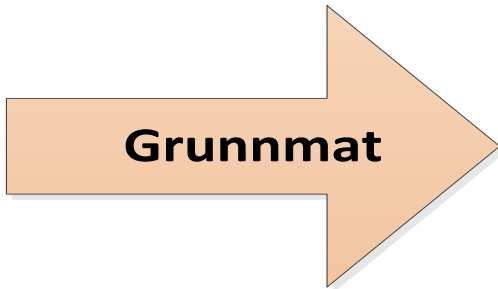
95% þeirra sem eru fjarverandi vegna veikinda snúa aftur til vinnu innan 20 daga (NICE, 2009)

Einfaldar ráðleggingar og áhersla á að halda góðu sambandi við vinnustað er árangursríkt á fyrstu 4-6 vikunum (Waddell, Burton og Kendall, 2006)

Markviss starfsendurhæfing 4-6 vikum eftir að einstaklingur dettur úr vinnu (Waddell, Burton og Kendall, 2006)

Minna afl í snemmbæru inngripi, meira afl þegar líður á (Haldorsen, 2002)

Snemmbært inngrip í starfsgetumati

- Áherslur í grunnmati:
 - Mynda uppbyggjandi tengsl við einstakling
 - Veita stuðning og hvatningu
 - Efla áhugahvöt
 - Sjá um staðlaða upplýsingaöflun
 - Tryggja að rödd einstaklings fái að hljóma
 - Tryggja að þjónusta sé í samræmi við metnar þarfir

Snemmbært inngrip í starfsgetumati

Grunnmat

- Sama starf sami atvinnurekandi
- Sama starf með aðlögun/þjálfun – sami atvinnurekandi
- Annað starf – sami atvinnurekandi með eða án aðlögunar/þjálfunar
- Svipað starf hjá öðrum atvinnurekanda oft með aðlögun/þjálfun
- Annað starf hjá öðrum atvinnurekanda með eða án aðlögunar/þjálfunar
- Þjálfun, endurmenntun

Mikilvægi þverfaglegrar sýnar og bio-psycho- social móðelsins

Af hverju ná sér ekki allir?

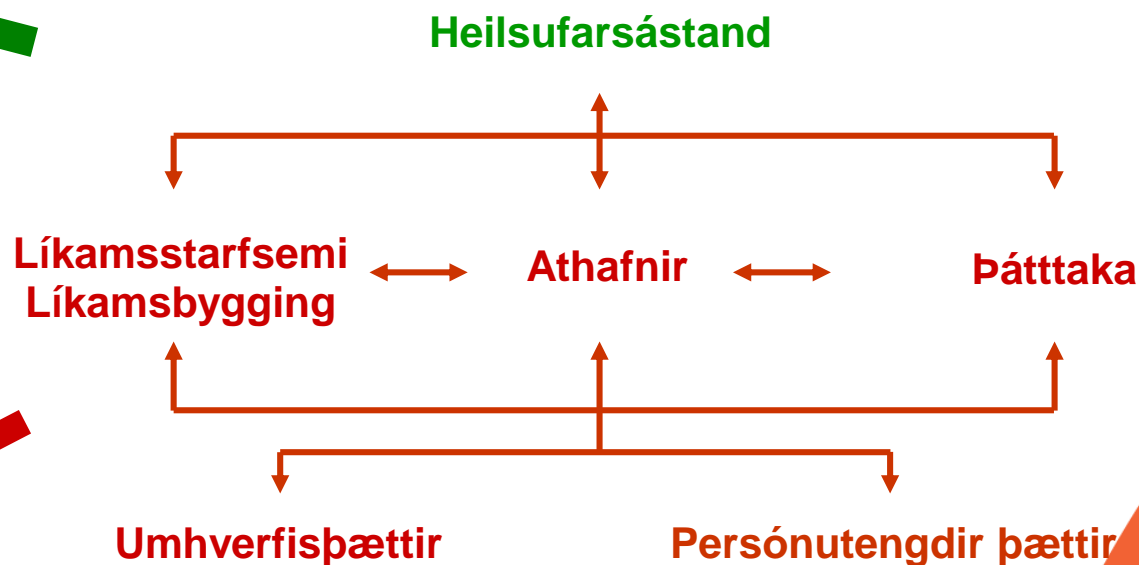
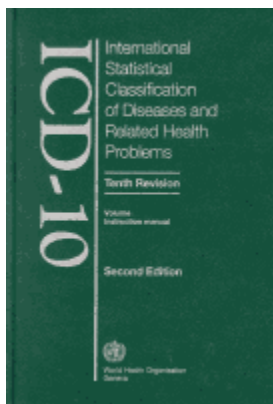
-Bio-Psycho-Social nálgunin-

- Samspil ólíkra þátta hafa áhrif á einstaklinginn

- Þetta samspil getur verið hindrandi þáttur fyrir bata og að snúa aftur til vinnu

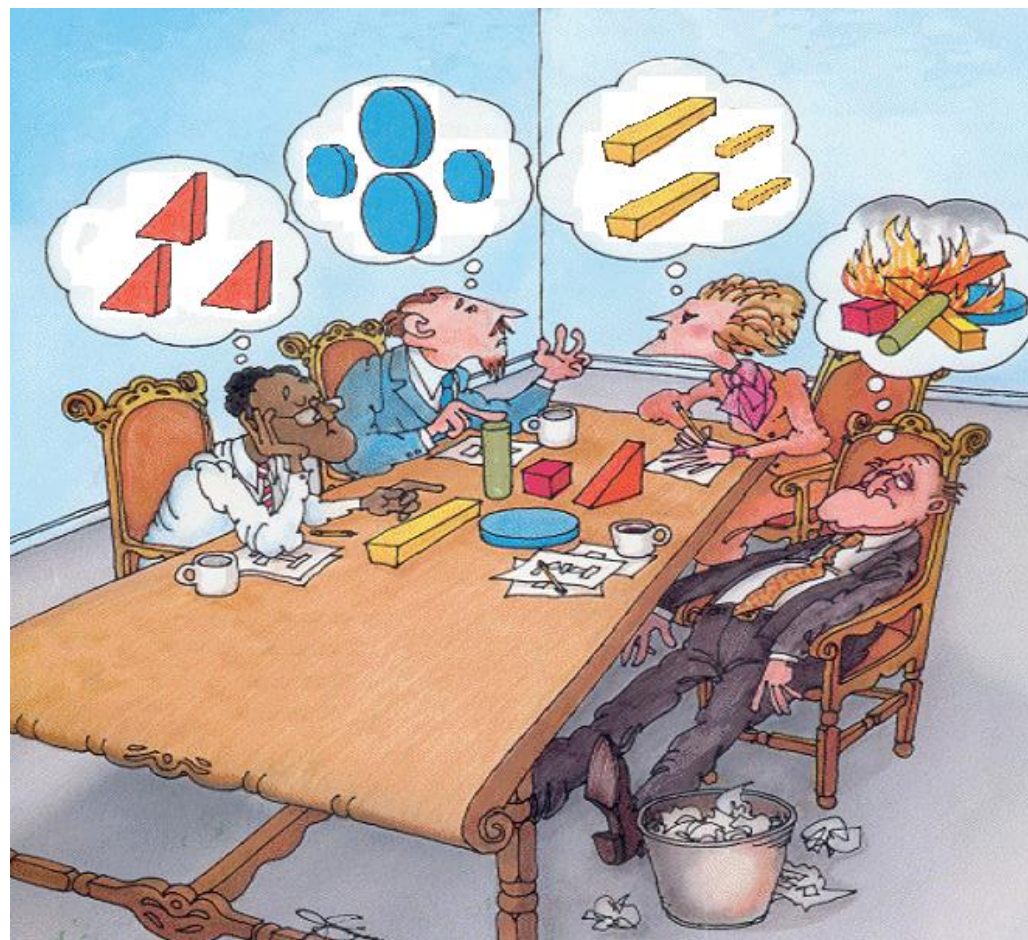
Sjónarhorn ICF í starfsgetumati

Af hverju ICF....

Heilbrigðisstéttir tala
mismunandi tungumál þegar
kemur að

Færni

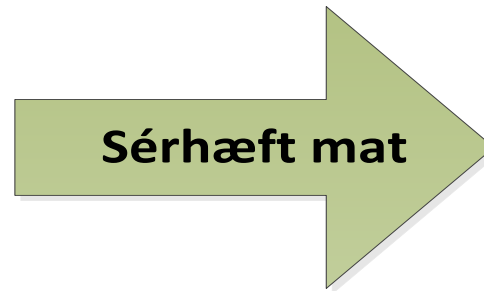

Notkun EUMASS kjarnasafns

- Samtök tryggingalækna í Evrópu; 20 færniþættir í ICF kerfinu
- Færniþættir sem skipta mestu máli að horfa til þegar verið er að meta óvinnufærni til vinnu
- Tekin er afstaða til þessara færniþátta í þverfaglegu mati þannig að tryggt sé að unnið sé með þá á markvissan hátt í starfsendurhæfingarferlinu

Þverfagleg nálgun er árangursrík 3-6 mánuðum eftir að einstaklingur dettur af vinnumarkaði (Loisel, 2003)

Sérhæft mat -þverfaglegt mat-

- Tryggð þverfagleg aðkoma að málum
- Framkvæmt af utanaðkomandi sérfræðingum
- Afstaða tekin til mikilvægra færnipátta og hvort þurfi að vinna sérstaklega með þá í starfsendurhæfingu

Niðurstöður eru þverfaglegt mat með hugmyndafræði
bio-psycho-social módelsins í huga

Dæmi um innihald í sérhæfðu mati

ICF þættir	Mat á ICF þáttum					Matsaðili	
	Matstæki	Færnisgerðing					
		0	1	2	3		4
b – líkamsstarfsemi d – athafnir og þátttaka							
b130 Orka og hvatir	DASS, BPI	x				LÆ SÁ	
b134 Svefn	DASS, BAI, BDI			x		LÆ SÁ	
b140 Athygli	DASS, BAI, BDI	x				LÆ SÁ ID	
b152 Tilfinningalíf	DASS, BAI, BPI			x		SÁ	
b164 Æðri hugræn starfsemi		x				LÆ SÁ	
b280 Sársaukaskyn (upplifun sársauka - verkur)	VAS				x	LÆ SJ	
b455 Áreynsluþol	°Astrand			x		LÆ SJ	
b710 Hreyfanleiki í liðum	PEG				x	LÆ ID SJ	
b730 Vöðvastyrkur		x				LÆ SJ	
d110 Horfa		x				LÆ	
d115 Hlusta		x				LÆ	
d155 Ávinna sér færni		x				ID LÆ	
d177 Taka ákvarðanir		x				LÆ SÁ	
d220 Inna af hendi margþætt viðfangsefni	DASS, BPI		x			SÁ ID	
d240 Takast á við streitu og annað andlegt álag	DASS, BPI, BAI				x	SÁ	
d399 Tjáskipti, ótilgreind		x				LÆ	
d410 Breyta grunnlíkamsstöðu	Mat á færni			x		LÆ SJ	
d415 Vera í líkamsstöðu	Mat á færni			x		LÆ SJ	

Endurmat

- Fer fram þegar endurhæfingaráætlun úr sérhæfðu mati er lokið eða ef hún gengur ekki upp
- Farið yfir ferlið á markvissan hátt og tekin afstaða til eftirfarandi þátta:
 - Er starfsendurhæfing fullreynd
 - Er til staðar færni og starfsgeta þannig að viðkomandi geti sinnt launuðu starfi á vinnumarkaði og þá í hvaða hlutfalli
 - Ef starfsgeta er til staðar þarf að vísa veginn varðandi starfsvettvang
 - Leita leiða til að aðlaga færnisskerðingu að launaðri vinnu ef hún er til staðar

Dæmi um árangursríkar leiðir í starfsendurhæfingu

- Sherbrook 2,4/1
- IPS 3/1
- Conditional management 25%
- TTA verkefnið 17,6% styttri veikindafjarvera

BMJ rannsóknarniðurstöður frá 2010-Lambeek et al

Chronic back pain, n= 136

Rannsóknarspurning: styttri veikindatími, verkir og færni
Niðurstöður 12 mán eftir að meðferð lauk

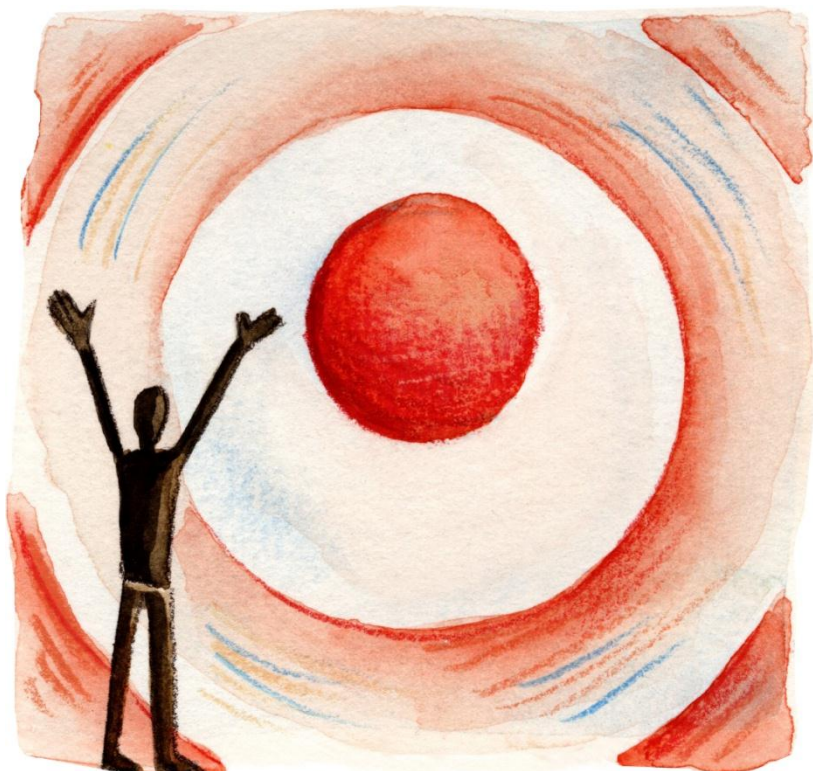
Aðferð	Fjöldi veikindadaga	Roland Morris	VAS
Sherbrooke	88 dagar	Meiri aukning í færni, marktækur munur á milli hópa	Minni verkir, ekki marktækur munur milli hópa
Sjúkrapjálfun og ráðleggingar/íhlutun frá lækni	208 dagar	Minni aukning í færni, marktækur munur á milli hópa	Minni verkir, ekki marktækur munur milli hópa

Lambeek et al (2010). *Randomized controlled trial of integrated care to reduce disability from chronic low back pain in working and private life*. BMJ

Samánburður ýmissa leiða

Módel	Snemmbært inngrip	Þverfagleg aðkoma	Bio-psycho-social nálgun	Hugræn atferlis-meðferð	Markviss tenging við vinnu
Sherbrooke	X	X	X	X	X
IPS		X	X		X
Conditional management		X	X	X	X
TTA	X	X	X	X	X
VIRK	X	X	X	(X)	X

Ný nálgun og næstu skref

Þróun innan OECD

- Fá atvinnurekendur til samstarfs og ábyrgðar
- Krafa um aukna þátttöku margra aðila
 - Aukin áhersla á starfsendurhæfingu
 - Tímabundnar greiðslur
 - Hvatning hjá ábyrgðaraðilum örorkulífeyris og þjónustuveitendum
- Framfærslukerfi sem hvetur en ekki letur
- Að meta getu til starfa en ekki vangetu
- Starfsendurhæfing sé fullreynd áður en til ákvörðunar kemur

Sambætting og samvinna ólíkra aðila er forsenda árangurs!

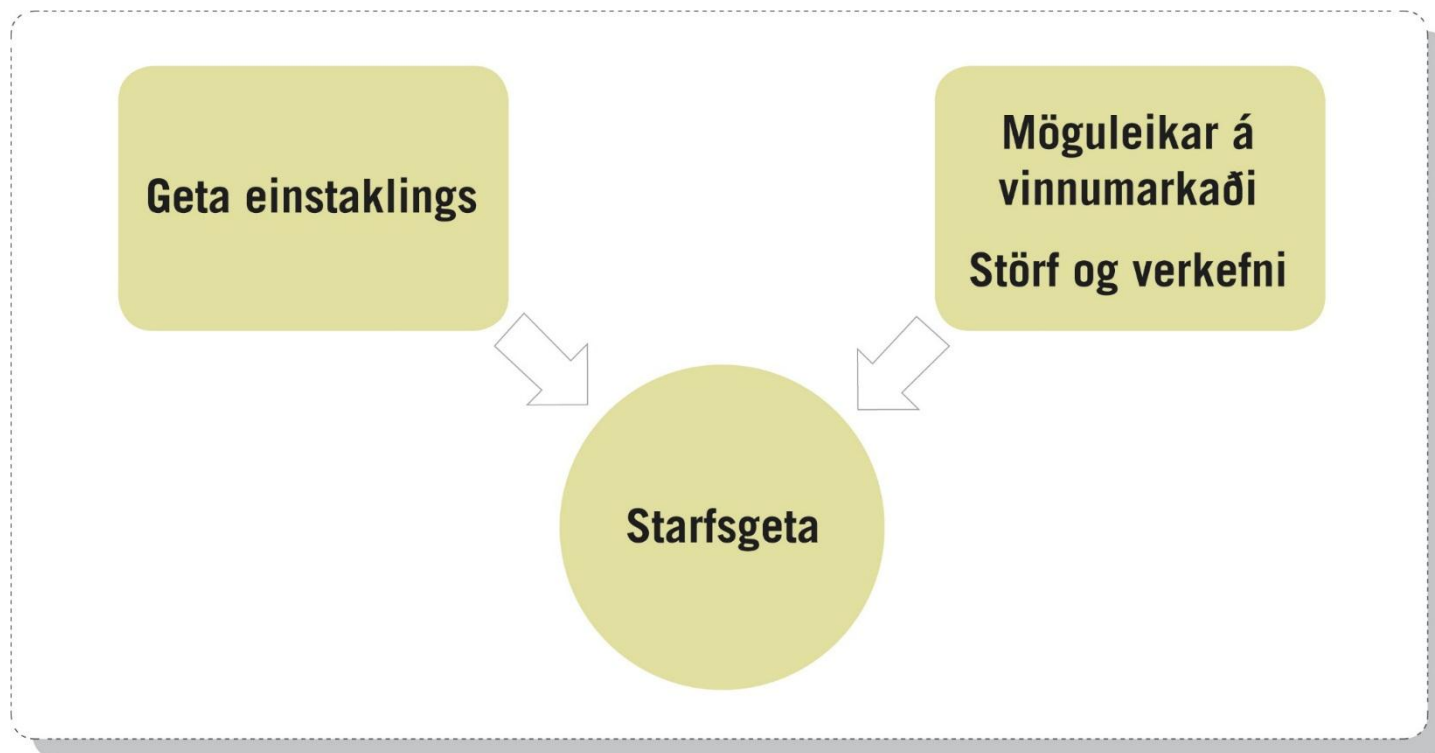
Að meta getu eða vangetu....

- Það er oft unnt að gera sér grein fyrir sjúkdómum og skerðingu með einu viðtali eða skoðun á skýrslum lækna
- Að meta getu til starfa er gert með þjónustuferli þar sem tækifæri gefst til að aðstoða einstaklinga við að finna styrkleika og yfirstíga hindranir

- Að horfa á hvað einstaklingurinn **getur gert í stað þess hvað hann getur ekki gert** skilar góðum árangri (OECD, 2010).

Tenging starfsgetu við störf á vinnumarkaði

Áherslur VIRK

- Snemmbært inngrip
- Vinnutenging og vinnusamband
- Skipulagður ferill og upplýsingasöfnun
- Þverfagleg aðkoma að málum
- Bio-psycho-social nálgun
- Gagnreyndar aðferðir
- Byggjum á þekkingu, reynslu og rannsóknum

Í lok starfsgetumats er til staðar:

Grunnmat

Sérhæft mat

Endurmat

- Ferill þjónustu og upplýsingaöflun sem er einstaklingsmiðaður
- Staðlað mat á færni og færnisskerðingu
- Unnið hefur verið markvisst í starfsendurhæfingu með styrkleika einstaklingsins og hindranir þannig að í lokin er hámarksfærni náð
- Svör við eftirfarandi spurningum í lok ferils:
 - Er starfsendurhæfing fullreynd?
 - Er til staðar vinnugeta
 - Hvaða störf koma til greina
 - Í hve miklu magni

Rannsóknir, þróun og næstu skref

- Meistararitgerð um þróun starfsgetumats (2011)
- Færniþættir og geðræn veikindi
- Samstarf við Noreg

- Starfagreining og tengsl við starfsgetumat
 - IPA styrkur unnið í samvinnu við Starf vinnumiðlun og SA
- Tengsl örorkumats við ICF kerfið og reynslu Svíþjóðar

- Skrif bókakafla um notkun ICF kerfisins í starfgetumati og klínískri notkun að beiðni ICF Research Branch

Vinum saman!

- Mikil þróunarvinna átt sér stað hjá VIRK
- Þurfum meira samstarf innan heildarkerfisins og meira samstarf við greiðendur bóta
- Við þurfum að byggja upp heildarferil sem er skýr og samhæfður milli mismunandi aðila
- Ferill sem tryggir góða þjónustu og áreiðanlegar upplýsingar

Margar hendur vinna gott verk

Heimildaskrá

- Aylward M, Waddell G (2005). *Health, work and inactivity: current context and developing solutions* European Journal Of Public Health, Volume 15 (November 2005)
- Haldorsen et al (2002). *Is there a right treatment for a particular patient group? Comparison of ordinary treatment, light multidisciplinary treatment, and extensive multidisciplinary treatment for long-term sick-listed employees with musculoskeletal pain.* Pain 95:49–63
- Lambeek et al (2010). *Randomised controlled trial of integrated care to reduce disability from chronic low back pain in working and private life.* BMJ
- Loisel, et al (2003). *From Evidence to Community Practice in Work Rehabilitation: The Quebec Experience* The Clinical Journal of Pain
- NICE (2009). *Managing long-term sickness absence and incapacity for work.* NICE
- OECD (2010). *Sickness, Disability and Work: Breaking the Barriers.* A Synthesis of Findings across OECD Countries. Paris:Author
- Ursin, H. (1997). *Sensitization, somatization, and subjective health complaints.* International Journal of Behavioral Medicine, 4,. 105–116
- Waddell G (2004) *The back pain revolution*, 2nd edition. Edinburgh, Churchill Livingstone
- Waddell and Burton (2006). *Is work good for your health and well-being?* London: TSO
- Waddell et al (2008) *Vocational rehabilitation – what works, for whom, and when?* Report for the Vocational Rehabilitation Task Group. London:TSO